

Su nuteistaisiais dirbanti moteris: įkišę koją į šią sistemą, pamatėme daugybę baisių dalykų

Buvusių kalinių integracija į visuomenę – ilgas, sudėtingas, daug pastangų reikalaujantis, tačiau, deja, ne visada sėkmingas procesas – įsitikinusi Socialinės adaptacijos centro vadovė Milda Bliumenzonienė. Beveik 30 metų su nuteistaisiais ir jau į laisvę išėjusiais žmonėmis dirbanti moteris sako, kad po Nepriklausomybės atkūrimo keitėsi daug kas, tačiau sistemos ir visuomenės požiūris į bausmę atlikusius žmones išliko toks pat. Tam, kad mes visi taptume labiau pilietiškai vertinant penitencinę sistemą bei supratingesni buvusiems nuteistiesiems, Milda paskyrė savo gyvenimą.

Tremtyje gimusi Milda sovietmečiu dirbo vienoje kavinėje, įsikūrusioje netoli Aušros vartų. Moteris pasakoja, kad jai visada patiko būti žmonių apsuptyje, su jais bendrauti, klausytis jų istorijų, sutikti naujų ir įdomių asmenybių, todėl darbas šurmulingoje ir linksmybėmis verdančioje vietoje jai teikė malonumą.

Prasidėjus vadinamajam „atšilimui“ moteris pasuko keliu, kuris daugeliui galėjo pasirodyti mažų mažiausiai netikėtas – Milda nuėjo dirbti į tuo metu atsikuriančią Lietuvos kalinių globos draugiją (dabar Socialinės adaptacijos centras). „Kaip buvusių tremtinių dukra, jaučiau pareigą padėti panašaus likimo žmonėms. Išgirdus, kad atsikuria tokia organizacija, man pasirodė natūralu atrasti ten savo vietą. Tada buvau jauna maksimalistė tarp daugybės patyrusių žmonių, o pati idėja buvo labai graži – keisti požiūrį į žmogų“, – prisimena moteris.

Tuomet išalkusi pokyčių ir jaunatviško entuziazmo kupina Milda sako, kad nuo pirmosios darbo dienos tvirtai jautė galėsimi pakeisti pasaulį į gerą. „Didelė dalis draugijos atkūrėjų buvo buvę politiniai kaliniai. Tie žmonės žinojo, kas yra lageris, o pati draugija vis dar buvo ta pati lagerinė sistema su visa struktūra, su visu požiūriu į žmogų, su priverstiniu darbu ir kitomis blogybėmis. Tada galvojom, kad sudaužysim šį pasaulį, tačiau daužom iki šiol“, – šypsosi su nuteistaisiais dirbanti moteris.

Milda prisimena, kad pirmieji metai naujoje darbovietėje buvo ištis sunkūs. Pakeisti nusistovėjusią tvarką nebuvo lengva – prireikė ne tik milžiniško atsidavimo, bet ir įstatymų pakeitimo. „Įkišę koją į šią sistemą, pamatėme daugybę baisių dalykų: priverstinis darbas, nedrausti žmonės, prastas maistas, suplyšę rūbai, niekinami kaliniai bei draudimas aplankyti artimiesiems.

Pradėjome judinti įstatymus, norėjosi kurti kažką lietuviško. Teikėme pasiūlymus, pavyzdžiui, kad nuteisti žmonės galėtų išeiti už zonos ribų ne tik dirbti, bet ir ugdytis. Galėtų mokytis, dalyvauti darbo paieškų procese, bendrauti savanoriais, įgautų kultūros, susitiktų su menininkais, poetais. Siekėme parodyti žmogui, kas pasaulis gali būti kitoks“, – pasakoja pašnekovė.

Milda – viena iniciatorių, kurios dėka buvo aktyviai pradėta bendrauti ne tik su pačiais kaliniais, bet ir jų šeimomis, teikti joms psichologinę paramą. „Man tai buvo malonus etapas, kai daug laiko skyrčiau laiškam ir susirašinėjimui su nuteistaisiais bei jų šeimomis. Tokiu būdu pradėjome formuoti socialinį ryšį, kuris labai svarbu norint integruoti žmones. Stresas, kančios, išgyvenimai bei negarbė. Dėl šių dalykų yra labai svarbu palaikyti ir pačią šeimą“, – teigia Socialinės adaptacijos centro vadovė.

Kalėjimų sistema neveikia

Kalbėdama apie pataisos namus, Milda sako, kad visais laikais jos darbą sunkimo neveiksni kalėjimų sistema. „Niekam ne paslaptis, kad iš pataisos namų žmonės išeina „sugadinti“. Pataisos namai yra valstybinės institucijos, kurios dotuojamos iš biudžeto, tačiau jų darbas – visiškai brokas. Visai neseniai pas mus atėjo darbo ieškoti 14 kartų teistas vaikas. Jis priklausomas, turi vos keturių klasių išsilavinimą. Darbdavys sako, kad darbuotojo iš kalėjimo jam nereikia, o kaimynai nenori, kad jis šalia gyventų. Tai kas čia per įstaiga, iš kurios išėjusio neva pataisyto žmogaus niekas nenori?“, – piktinasi moteris.

Mildą liūdina, kad už sprendimus įkalinimo įstaigose atsakingi politikai per daug pataikauja rinkėjams, todėl, pasak jos, keisti sistemą tampa labai sunku. „Požiūrį į nuteistuosius suformuoja mūsų politikai. Kodėl iki šiol nebuvo reformuota šita uždara sistema? Politikai nenori jos keisti, nes taikosi prie rinkėjų, kurie turi susiformavę neigiamą nuomonę, nes apie 62 proc. nuteistųjų, išėjusių į laisvę, vėl grįžta į įkalinimo įstaigas. Man labai patiko Vinstono Čerčilio pasakyta frazė „parodykit kokie yra jūsų kalėjimai ir aš pasakysiu, kokie yra jūsų politikai“. Kažkas turi prisimti atsakomybę už šiuos dalykus. Matome, kad situacija yra bloga visiems, tiek visuomenei, tiek patiems kaliniams“, – teigia pašnekovė.

Moteris sako visada žinojusi, kad sistema veikia neteisingai, bet negalėjusi pasakyti to garsiai, nes niekas tiesiog nebūtų patikėję, tačiau žurnalistui Dainiui Sinkevičiui išleidus knygą „Pravieniškų mafija“, Milda sako pajutusi palengvėjimą. „Daug artimųjų man



pasakojo baisias istorijas apie elgesį su kaliniais. Pati esu girdėjusi, kaip nuteistasis telefonu prašo savo šeimos pinigų, o už jo nugaros rėkia reketuotojas. Pataisos namuose greitai žmones pasiglemžia visa ta kultūra, prieš kurią jie negali pasipriešinti. Iš jaunų vaikinų padaro priklausomus narkomanus, pakeičia jų orientaciją. O artimieji bijo apie tai kalbėti, kad tik jų vaikui nebūtų dar blogiau. Pasirodžius „Pravieniškių mafijai“, supratau, kad pagaliau „karalius nuogas“. Iki tol visi tą matėm, bet nebuvo, kam apie tai kalbėti, tačiau dabar atsiranda vilties, kad sistema pasikeis“, – sako moteris.

Jei pataisos namų sistema deramai atliktų savo funkciją, Milda mano, kad į laisvę išėjusio žmogaus visuomenė nebeteistų. „Jis savo bausmę jau atliko, suprato savo klaidas ir tapo geresniu žmogumi. Retai, tačiau tenka susitikti su žmonėmis, kurie nepyksta ant sistemos ir sako, kad to buvo verti. Jie supranta, kad dar turės kentėti visuomenėje, bet dės visas pastangas, kad pakeistų jos nuomonę ir tada galės drąsiai pasakyti, kad pasitaisė. Tačiau didžiąjai daliai nepavyksta, nes jiems pradeda nesisekti, turi daug skolų, persekioja antstoliai, todėl atsitiesti ir gyventi padoriai tampa labai sunku. Aš už tai, kad įkalinimo įstaigoje žmogų paruoštų gyvenimui laisvėje, o tada tokios įstaigos kaip mūsų pasirūpintų jų integracija į visuomenę. Jei žmogus yra tinkamai ruošiamas, daugeliu atveju įmanoma padėti jam atsistoti ant kojų. Tai sakau labai atsakingai, nes matau pavyzdžių, kaip žmonės sugrįžta į visavertį gyvenimą“, – tikina moteris.



Nuoširdumas – svarbiausia

Milda pasakoja, kad kiekvienas susitikimas su į laisvę išėjusiais nuteistaisiais skirtingas ir įdomus. Pasak jos, bendraujant su tokiais žmonėmis labai svarbu būti nuoširdžiam bei nebijoti parodyti nuolankumo. „Kai jį pasitinki draugiškai, džiaugiesi, kad jis jau atliko bausmę, kad jau išėjo į laisvę ir atėjo pas mus, gerai nuteikia žmogų. Visai nebaugu jį apkabinti, pavaišinti arbata ir tiesiog leisti pasijausti reikalingu.

Pabendravus su žmogumi, veikiame pagal planą. Visada noriu, kad jie patys imtųsi iniciatyvos – ieškotųsi gyvenamosios vietos, darbo. Kartais jie pyksta, kad tai daryti turi patys, tačiau visada jiems sakau, kad kuo daugiau pasidarys patys, tuo mažiau reikės linkčioti galvą, dėkoti, o tai leis pasijausti savarankiškai“, – sako moteris. Anot jos, darbo paieška būna sudėtinga – buvę nuteistieji nemoka prisistatyti, bijo pasakyti savo gerąsias savybes, jaučiasi sugniuždyti, kartais jiems atrodo, kad kalėjimų žargoną gali naudoti ir laisvėje. „Kai palydi pas darbdavį, buvusiam nuteistajam būna šiek tiek lengviau, nes šis jaučiasi tarsi turįs advokatą, kuris jam įsipareigoję ir už jį atsakingas“, – pasakoja pašnekovė. Milda, sako, kad svarbiausias jos darbo tikslas – išmokyti buvusius kalinius prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą. „Žmogus turi suvokti, kad niekas už jį nieko nepadarys. Negaliu už visų gyvenimus prisiimti atsakomybės, kad ir labai juos mylėčiau ar norėčiau jiems padėti, bet kas iš mano noro, jei pats žmogus nenori pasikeisti. Išklausti žmogų – labai svarbu. Jei jis sugeba atsiverti ir papasakoti baisiausius dalykus, tai labai didis dalykas, nes jis girdi save, o tai girdėdamas turi visas galimybes prisiimti atsakomybę“, – tvirtina moteris.

Europos Sąjungos parama

Prie Mildos darbų, keičiant požiūrį į kalinimo įstaigose esančius ir bausmę jau atlikusius asmenis, prisidėjo ir Europos Sąjungos lėšos, kurios Socialinės adaptacijos centrui leido inicijuoti svarbius projektus. 2005–2007 m. ir 2012–2015 m., finansuojami ES iš tiesų galėjome labai daug nuveikti. Turėjome lėšų ir socialiniams darbuotojams, ir savanorių parengimui, ir tų žmonių resocializacijai skirtų programų įgyvendinimui“, – prisimena pašnekovė. Pirmajame projekte iš įkalinimo įstaigų išėję žmonės buvo apgyvendinami Socialinės adaptacijos centre, kuriame buvo mokomi integracijos į paprasčiausias gyvenimiškas situacijas nuo tvarkymosi buityje iki darbo paieškų bei pritaipymo visuomenėje. „Su šiais žmonėmis bendraudavome, aptardavome jų pažangą. Būtent to projekto dėka pamatėme, kad turint holistinį požiūrį į žmogų, jam padėti galima labai stipriai. Kai tie žmonės pajausdavo kitokio gyvenimo skonį, nebenorėdavo smukti, o toliau stengdavosi teisingai dėlioti savo gyvenimą“, – pasakoja Milda. Antrasis ES finansuotas projektas buvo skirtas lygtinio paleidimo laukiantiems ir dar kalintiems nuteistiesiems šviesti bei su jais dirbantiems savanoriams mokytį.

„Sugalvojome, kad nuteistasis gali labai daug ko išmokti dar ruošdamasis išėjimui į laisvę, todėl organizavome mokymus „viduje“. Pravieniškėse specialistai rengė kompiuterinio raštingumo mokymus, mokė staliaus amato. Daug dėmesio skyrėme ir savanoriams, kurie bausmę atlikusiems skirdavo savo laiko – nueidavo į kiną, bažnyčią ar futbolo rungtynes. Tai labai svarbu, nes ilgą laiką nelaisvėje prabuvęs žmogus dažniausiai neturi kitos draugijos, nei tos pačios „kultūros“ atstovus, tačiau atėjęs į mūsų tipo centrą pamato visai kitą aplinką, daugiau laisvų nei nuteistųjų ir praplečia savo pasaulėžiūrą – ima keistis ir pats save atpažinti“, – pasakoja Milda. Moteris sako suprantanti, kad į visuomenės ratą priimti buvusius nuteistuosius labai nelengva, tačiau savo įsitikinimų neatsisako – kiekvienas žmogus turi gauti antrą šansą. „Nuteistieji – tokie patys mūsų piliečiai, tie patys žmonės. Labai norėčiau, kad vieni kitus prisimintume ir ištiestume ranką ne tik per Šv. Velykas, Šv. Kalėdas ar kitas šventes, bet ir tada, kai žmogui iš tiesų reikia mūsų pagalbos“, – pokalbį baigia pašnekovė.

KLAUSIMAS KOLIOKVIUMUI:

- **Kokių paralelių ar prieštaravimų atrandate tarp straipsnyje dėstomų ir iki šiol bausmių vykdymo teisės kurse girdėtų bei straipsniuose (F. Dünkel ir G. Sakalausko) dėstytų minčių?**

Šį tekstą galite braukyti, jame žymėtis svarbias mintis, jo grąžinti nereikia. Savo išvalgas rašykite ant atskiro lapo, nepamirškite ant jo užrašyti savo vardą, pavardę, grupę. Labai prašau rašyti aiškiai ir linkiu kūrybingo darbo:) Koliokviumo rezultatai – gegužės 8 d. **15.00 val. paskaitoje** 707 a.